

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate, de
Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non
Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

§. V. Corollaria notatu digna

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78232)

Dices: Impedire aliquam rem à motu, vel operatione, ad quam ex natura sua erat inclinata, est ei inferre violentiam: Sed voluntas beati v. g. est connaturaliter inclinata ad diligendum Deum; non minus enim est illi naturale & necessarium amare Deum, quam igni comburere, & lapidi descendere: Ergo sicut inferretur igni violentia, si impediretur ne combureret; & lapidi, si impediretur ne descenderet; ita & voluntas beati, si per subtractionem divini concursus impediretur ne Deum diligeret, & ab amore beatifico desistere cogere.

Respondeo primo, distinguendo Majorem: Impedire aliquam rem à motu, ad quem ex natura sua erat inclinata, est ei inferre violentiam, si talis impedio fiat à causa particulari, cui contrahitur illa propensio & inclinatio, concedo: si fiat à causa universali, scilicet à Deo, nego; quia contra illum non nititur causa particularis, imò plus ad illum propendet, quam ad proprium motum & operationem. Sicut ergo si aliqua causa particularis faciat quod aqua ascendat, vel quod lapis non descendat, erit violentia; secus autem, si propter bonum universi, ne scilicet detur vacuum, ascendat aqua, & detineatur lapis; quia quælibet creatura magis inclinatur ad bonum generale universi, quam ad bonum particulare & proprium: ita pariter si voluntas beati ab aliqua causa particulari extrinseca impediti posset ab amore, inferretur illi violentia; non autem si à Deo impediretur per subtractionem concursus, quia licet ad actum amoris sit necessario determinata, multo tamen magis ad obediendum Deo ex propria natura inclinatur.

Respondeo secundo, data Majori, distinguendo Minorem: Voluntas beati est connaturaliter inclinata ad diligendum Deum, supposito divino concursu, & aliis ad operandum necessariis, concedo Minorem: Remoto Dei concursu, & aliis ad agendum requisitis, nego Minorem; cum enim inclinatio voluntatis ad operandum sit dependens à superiori, & primæ causæ subordinata, absolute non tendit ad operationem, sed cum suis dependentiis, & supposita Dei motione & concursu, unde illò subtracto naturale est voluntati non operari, sicut igni, si desit approximatio.

§. IV.

Tertia difficultas elucidatur.

Dico tertio: Voluntas non potest cogi, quantum ad actus quos imperat & simul elicit; bene tamen quantum ad actus, ab ea quidem imperatos, sed ab aliis potentiis ei inferioribus elicitos. Ita D. Thomas hic art. 4. in corp. ubi ait: Duplex est actus voluntatis; unus quidem qui est eius immediate velut ab ipsa elicitus, scilicet velle; alius à voluntate imperatus, & mediante aliâ potentia exercitus, ut ambulare & loqui. . . . Quantum igitur ad actus à voluntate imperatos, voluntas violentiam pati potest; in quantum per violentiam exteriora membra imperari possunt, ne imperium voluntatis exequantur. Ubi notanda sunt illa verba: à voluntate imperatus, & mediante aliâ potentia exercitus; quibus insinuat nomine actus imperati se non intelligere eos qui sunt elicitive ab ipsa voluntate: nam licet etiam isti possint imperari, sicut electio mediorum imperatur ab intentione suis, tamen ut ad prædicens atinet, cum elicitis comprehenduntur; in i-

plis enim non potest esse violentia, sicut nec in pure elicitis. Et ratio est, quia ex eo voluntas cogi non potest in actu tantum elicito, quod talis actus sit quædam inclinatio actualis voluntatis in suum objectum, ut antea declaravimus: Sed etiam actus simul elicitus & imperatus, est quædam inclinatio actualis voluntatis in suum objectum; necessarium enim tendit in rationem boni, veri, vel apparentis: Ergo similiter repugnat talem actum esse violentum.

Quod autem voluntas possit pati violentiam quantum ad actus ab ea imperatos, & ab aliis potentiis inferioribus elicitos, manifestum est: Si enim v. g. voluntas nollit videre, posset quis vi aperire oculos; vel si vellent videre, posset illos vi claudere: & in hoc casu cum aperirentur oculi, illa visio non esset violenta potentia visivæ elicenti, ut pote juxta inclinationem illius; esset tamen violenta voluntati imperanti, quia esset contra inclinationem elicitam ipsius. Imò etiam esset aliquo modo violenta potentia visivæ; qualibet enim potentia habet duplicem inclinationem; unam particularem ad suum actum ut ad proprium bonum; & alteram universalem, quæ subicitur voluntati, quæ est inclinatio universalis tendens ad bonum totius suppositi: licet ergo visio non esset tunc violenta potentia visivæ, secundum particularem ipsius inclinationem, esset tamen violenta secundum universalem; & absolute violenta dici deberet, quia esset contra præcipuam suppositi inclinationem.

§. V.

Corollaria notatu digna.

EX dictis colliges primò contra Vasquem, Lorcam, & alios, non solum voluntatem, sed nec ullam etiam creaturam posse pati violentiam à Deo. Quod enim est secundum inclinationem præcipuam creaturæ, non est illi violentum: Sed quicquid Deus operatur in creatura, est secundum præcipuam ipsius inclinationem: Ergo non est illi violentum, sed connaturale. Major patet: non enim potest esse violentia, nisi sit resistencia; nec est resistencia ubi est inclinatio. Minor verò probatur: Sicut qualibet potentia, ut supra dicebamus, duplicem habet inclinationem, unam particularem ad suum actum ut ad proprium bonum; & alteram universalem, quæ subicitur voluntati, quæ est inclinatio universalis tendens ad bonum totius suppositi: vel etiam sicut in omnibus rebus reperitur duplex inclinatio naturalis, una quæ competit illis juxta suum esse particulare, quæ propendet in proprium & conveniens bonum, v. g. lapis per gravitatem in centrum; altera quæ illis convenit in ordine ad bonum universi, cuius sunt partes, & per quam magis propendet in bonum universi, quam in proprium; quare licet grave ex propria inclinatione per gravitatem tendat deorsum, & leve per levitatem sursum, tamen ne detur vacuum, grave propter gravitatis obliquum ascendit, & leve contemptrâ levitate descendit: Ita etiam in qualibet re, præter propriam inclinationem, quæ propendet in proprium & particulare bonum, datur alia fortior ac potentior, per quam in id quod Deus vult in ea aut de ea facere, tantâ promptitudine ac propensione fertur, ut illud absq; ulla violentia præstet, quam vis sit contra propriam inclinationem.

N 3

Unde

Unde Sapientia sic habetur: *Ignis ut nutriatur justus, etiam sua virtute oblitus est; creatura enim tibi facturi deserviens &c.* Quibus verbis Scriptura declarat, quod dum creatura à Deo movetur ad effectum aliquem qui videtur contra inclinationem propriæ naturæ, quasi oblitiscuntur hujusmodi inclinationis, subjiçiendo illam potentia obedientiali, per quam Deo ad nutum inferviunt, sicque prædicta inclinatio in ordine ad resistentia effectum, est ibi veluti sub oblivione, & quasi non esset. Hinc Augustinus lib. 26. contra Faustum, ait quod *Deus, creator & conditor omnium creaturarum, nihil contra naturam facit: id enim est cuique naturale, quod ille facit à quo est omnis numerus, motus, & ordo natura.* Item Divus Thomas 3. contra gentes cap. 100. variis rationibus probat, ea quæ Deus præter naturam ordinem facit, non esse contra naturam; idque declarat in tercia ratione, exemplo rerum corporalium: *Motus (inquit) qui sunt in istis inferioribus corporibus ex impressione superiorum, non sunt violenti, neque contra naturam; quamvis non videantur convenientes motui naturali, quem corpus inferius habet secundum proprietatem sua forme; non enim dicimus quod fluxus & refluxus maris sit motus violentus, cum sit ex impressione celestis corporis, licet naturalis motus aquæ sit solum ad unam partem, scilicet ad medium: multo igitur magis quicquid à Deo fit in qualibet creatura, non potest dici violentum, neque contra naturam.* Idem habet quæst. 6. de potentia art. 2. ad 17. & quæst. 1. art. 2. ad 1. ubi ait, quod omnes creatura quasi pro natura habent quod à Deo in eis sit: & propter hoc in eis distinguitur potentia duplex, una naturalis ad proprias operationes & motus, alia quæ obediens dicitur ad ea quæ à Deo recipiunt.

Et quo patet Vazquem hic disput. 25. cap. 4. leviter & inconsiderate dixisse, duplicem illam inclinationem, quàm in supra in qualibet creatura agnovimus, unam quæ propendet in proprium & conveniens bonum, alteram quæ ad bonum universi, cuius est pars, & ad obediendum Deo, à quo, ut ait Augustinus, est omnis numerus, motus, & ordo natura, connaturaliter inclinatur, vulgarij Philosophorum esse signum: Patet, inquam, hæc verba vulgaris esse Theologi, & in doctrina Divi Thomæ patum versati: cum S. Doctor, Theologorum Scholasticorum Princeps, locis citatis, duplicem hanc inclinationem in qualibet creatura agnosca. Et ratio etiam suffragatur: Nam ut ait idem Doctor Angelicus 1. p. qu. 60. art. 5. quod est alterius, majorem habet inclinationem in id cuius est, quàm in bonum proprium: Sed qualibet creatura est pars universi, & aliquid Dei: Ergo majorem habet inclinationem in bonum universi, & ad obediendum Deo, quàm ad bonum sibi proprium & conveniens, Majorem declarat Divus Thomas exemplo manûs, quæ seipsam naturaliter exponit idui ad conservationem totius corporis; & virtuos civis, qui se exponit mortis periculo, pro totius reipublicæ conservatione; Ergo naturaliter magis inclinatur pars in bonum totius, quàm in bonum proprium.

Confirmatur: Omnis creatura naturaliter magis inclinatur in finem, quàm in media; opposita enim inclinatio est inordinata, ac subinde non potest esse à Deo creatura impressa: Sed bonum universi, & bonum divinum, sunt finis honorum particularium in quæ creatura inclinatur: Ergo idem quod prius.

Dices tamen cum Vazque: Non videtur probabile, in eadem creatura reperti oppositas in-

clinationes: Sed inclinationes ad ascendendum & ascendendum sunt oppositæ, cum habeant termines oppositos & incommpossibiles: Ergo signum est ponere in aqua v. g. inclinationem universalem, quæ naturaliter feratur sursum, ad vitandum vacuum toti naturæ inimicum, cum inclinatione particulari quam habet ad descendendum.

Confirmatur primo: Si in aqua esset talis inclinatio ad ascendendum vacuum, & obediendum Deo, deberet in ea esse aliquid instrumentum, seu virtus activa ad talem motum producendum, sicut revera habet gravitatem ad motum deorsum: Sed nullum habet principium activum ad motum sursum: Ergo nulla datur in ea inclinatio ad ascendendum, ut videtur vacuum; sed cum ascendit, hoc fit ex virtute corporis superioris contigui, trahentis post se corpus inferioris, ne detur vacuum, sicut magnes trahit ferum.

Ad objectionem respondeo, hujusmodi inclinationes, licet oppositas, non esse tamen incommpossibiles sed subordinatas, & aquæ secundum divertam rationem convenientes; nam prior competit ipsi quatenus est corpus; secundum vero, quatenus est pars universi, vel prout est creatum subditum Deo: nulla autem est repugnantia quod in creatura sint hoc modo directæ & oppositæ inclinationes, ut patet in animali, quod in quantum est grave descendit, & quatenus habet alas ascendit; qui tamen sunt motus contrarii: similiter in motu progressivo hominis, elevatio pedis est illi violenta, in quantum est corpus grave, & naturalis eidem, ut vivens & animali.

Ad primam confirmationem, nego sequelam Majoris: licet enim quando aqua, nec detur vacuum, ascendit ex inclinatione quam habet ad bonum universi, motus ille sit simpliciter naturalis, quia illa inclinatio ad bonum commune est præcipua, & prædominans particulari, est tamen violentus secundum quid, in quantum per gravitatem aqua contrahitur deorsum, & experientia fistula gravitantis & manum gravantis nihil aliud convincit. Et potest hoc declarari duplici exemplo jam adducto: Animal enim, vel homo, dum ascendit, & avis dum volat, naturaliter feruntur sursum, & motus ille est simpliciter naturalis, quia est conformis formæ & inclinationi præcipuæ & prædominanti, & nihilominus gravitas talium corporum temporè contrahuntur & resistit, tendens deorsum, unde hujusmodi animalia ascendendo & volando lassantur ex contraria repugnantia gravitatis, respectu cuius talis motus est violentus.

Ad secundam confirmationem, nego etiam sequelam Majoris: nam ut motus sit naturalis, non requiritur quod subiectum habeat in se principium activum illius (sicut ad hoc ut sit violentus, non est necessarium quod passivum resistat activæ, ut supra ostendimus) sed sufficit principium passivum: unde inclinatio illa universalis quæ est in aqua ad ascendendum, nihil aliud

ARTICULUS V.

An & quomodo ex metu facta, sint mixta ex voluntario & involuntario?

S. I.

Prima pars quasi resolvitur.

Dico primò: Quæ per metum aguntur, mixta sunt ex voluntario & involuntario.

Ita Divus Thomas hic articulo sexto, ubi hanc conclusionem probat tum ex Philosopho, & Niseno, qui ea quæ per metum aguntur, appellant mixta ex voluntario & involuntario: tum etiam quia ea quæ per metum aguntur, secundum se non sunt voluntaria, imò sunt involuntaria, sed sunt voluntaria ex metu, ad vitandum scilicet malum quod timetur: v.g. mercator absolutè, & absque periculo tempestatis, nolle projicere merces in mare; tempore tamen tempestatis, ad fugiendam mortem quæ timetur, vult eas projicere, & de facto projicit in mare: Ergo quæ per metum aguntur, mixta sunt ex voluntario & involuntario.

Adde quod in objecto actus ex metu facti, repertiuntur ratio mali & ratio boni, insufficientes ad causandum nolitionem & volitionem, quæ sunt principia voluntarii & involuntarii: verbi gratia, in hoc quod est projicere merces in mare, est ratio mali, ut patet, cum ex hoc mercator maximum damnum incurrat; & ratio boni, cum assumatur ut medium ad conservandam vitam, seu ad evadendum mortis periculum.

Verùm ut hæc conclusio magis declaretur, & quædam instantiæ, quæ fieri possent in contrarium, diluantur. Observandum est primò, quòd cum dicimus metum causare actum mixtum ex voluntario & involuntario, non sic intelligendum est, quasi ipse metus causet in actu utramque rationem; hoc enim impossibile est, cum rationes oppositæ non possint provenire ab eodem principio; sed in tantum dicitur metus causare involuntarium, in quantum causat actum in quo involuntarium reperitur, causatum tamen ex amore ad illam rem quæ propter metum postponitur. Sicut si dicamus, quòd anima, vel virtus motiva animalis, causat metum mixtum ex naturali & violento, non est sensus, quòd potentia motiva, vel anima causet in tali motu rationem violenti (hæc enim ratio desumitur per ordinem ad corpus grave, cui progressivus vel volatilis motus violentus est) sed significatur quòd illa causat motum, in quo utraque ratio reperitur; naturalis scilicet (ut patet cum à principio intrinseco, nempe ab anima & virtute motiva procedat ipse motus) & violenti, per ordinem ad gravitatem corporis.

Notandum est secundo, quòd metus dupliciter potest se habere ad actionem, causaliter scilicet, & concomitanter: Tunc se habet causaliter, quando est vera causa talis actus, ita ut ex metu moveatur homo ad sic operandum, ut cum quis ex metu mortis offert pecunias latroni, vel projicit merces in mare: Tunc autem se habet merè concomitanter, quando reperitur simul cum actione, sed non est causa impellens & movens ad illam; sicut Martyres cum metu mor-

aliud est quam potentia obedientialis passiva, quæ naturaliter inest cuilibet enti creato, quæ tale est, ad recipiendum à Deo quicquid absolutè non repugnat, ut docet D. Thomas loco supra laudato. Quare fictitia & imaginaria est virtus illa activa, quam ponit Valquez in corpore superiori respectu inferioris, similis virtuti activæ quæ ferrum à magnete trahitur; nam vel talis virtus tribuitur rebus, solum quando imminet vacuum; & hoc est ridiculum, quia natura rebus providit de omnibus necessariis ad consistentiam universi: vel continuè inest rebus; & sic non solum quando imminet vacuum, traherentur solum corpora gravia, sed semper & continuè, sicut magnes semper attrahit ferrum.

Collige secundo cum D. Thoma hic artic. 5. violentiam causare involuntarium simpliciter: quia violentia directè opponitur voluntario, cum violentum sit ab extrinseco, voluntarium vero ab intrinseco. Unde si reluctanti femina prævalidus aliquis stuprum inferat, nihil ex eo quòd patietur, ad eam noxæ pertinebit, uti Deuter. 22. sancitum legimus. Ita Christianas feminas, quæ per Gothicam irruptionem, Romæ captæ, vim à Barbaris perpeffæ fuerant, solatur Augustinus lib. 1. de Civit. cap. 17. quòd inconcusse ac stabili permanente virtute, quidquid aliis de corpore vel in corpore fecerit, quòd sine peccato proprio non valeat evitari, præter culpam sui patienti.

Dices: Virgo dum à juvene violatur, tenente ejus voluntate, violentiam patitur, etiam si exteriùs non resistat, vel non resistat quantum potest: & tamen ille actus non est involuntarius, cum in eo casu virgo mortaliter peccet, non resistendo, vel non resistendo quantum potest: Ergo violentia non causat semper involuntarium simpliciter.

Respondeo negando Antecedens quoad secundam partem: Quando enim virgo non resistit, vel non resistit quantum potest & debet, iudicatur & interpretatur de consensu consentire oppressioni, cum non adhibeat mediâ quæ potest ad illam evitandam: Unde ille actus non est violentus, sed voluntarius simpliciter, & involuntarius tantum secundum quid.

Sed quæres, quænam mediâ externa teneatur apponere virgo ad resistendum oppressioni, ut inde dignosci possit, quandonam oppressio sit ipsi voluntaria interpretativè & indirectè, si tali mediâ non adhibeat?

Respondeo cum distinctione: si enim virgo non timeat se periculum consentiendi, & aliunde grave damnum vitæ vel honoris metuit, si clamet, vel aggressorem occidere tentet, non tenetur clamare, vel aggressorem interficere, (quamvis licitè utrumque possit, eò quòd id præsertim in sui defensionem) quia tunc resistere aggressori est præceptum affirmativum, quòd non obligat pro semper, nec cum tanto periculo: si vero credit probabiliter se esse expositam periculo consentiendi, tenetur omnibus modis, etiam cum vitæ aut famæ dispendio, resistere, clamando, & aggressorem occidere tentando: quia præceptum negativum de non consentiendi alicui illicito, obligat semper, & ad semper: unde tandem concludendum est cum Curiele, quòd quia raro contingit, ut in tali casu non imminet periculum consentiendi, debent tunc virgines omnibus modis resistere, & ita semper ipsis consentiendum est.